

AUSTRALIAEESTLASED: MIGRATSIOON, KOHESIOON JA RUUMIMUDELID¹

Mare Kõiva

TEESID: Artiklis käsitletakse rahvuslikkuse väljendamist austraaliaeestlaste ühis- ja privaatruumides. Diasporaa kogukonnal on lateraalsed suhted vastuvõtval maal ja suhetes kodumaaga. Eestlaste väljarände domineerivad on olnud majandusedu, soodne kliima, elukaaslane, sugulased, Teise maailmasõja järel eeskätt pagulus. Lähtudes Steven Vertoveci seisukohast, et diasporaa on sotsiaalse olemise vorm, teadvuse tüüp ja kultuuriloomise moodus, vaadeldakse Austraalia immigratsioonipoliitika mõju eestlaste kogukonnale ning ümberasumis- ja oma territooriumi loomise mudeleid. Kuulumine ühisesse kultuuri- ja sotsiaalsesse võrgustikku loob Eesti Majade ja eestikeelse meedia vahendusel kohesiooni ja tagab rühmana toimimise. Etnilist identiteeti väljendavad sümbolid ja kujunduselementid ühis- ja privaatruumides sarnanevad kodumaal kasutatule ning viitavad diasporaakogukonnas ja kodumaal toimuvate muutuste seotusele. Märkimisväärne on orienteeritus isetegemisele ja 1930. aastate kui ideaalmaastike esiletõusmine mõlemas kogukonnas.

MÄRKSONAD: austraalia immigratsioonipoliitika, austraaliaeestlased, diasporaa; füüsiline ja kognitiivne etniline ruum, immigrantide poliitiline osavõtt, meedia vahendatud kommunikatsioon, multikultuurilisus, rahvus; sotsiaalne ja kultuuriline kapital

Mike Featherstone on osutanud, et tänapäeva üleilmastumis- ja transnatsionaliseerumisprotsess ei vähenda rahvuse olulisust, vaid vastupidi – annab sellele globaalses maailmas uue tähtsuse (Featherstone 1990: 1–14). Uue ilminguna territoriaalse kultuurilise identi-

¹ Uurimus on seotud Eesti Teadusfondi grandiga nr 6824 “Internet. Narratiivide, väärtushinnangute ja identiteetide loomise, reprodutseerimise ja transformeerumise protsessid”.

teedi loomisel on nimetatud etnilisustumist kui üleilmastumise teist aspekti (Berking 2003: 248 jj). Rahvuslikkuse märkimisväärseks väljendajaks on diasporaakogukonnad oma lateraalsete suhetega vastuvõtval maal ja suhetes kodumaaga.

Eesti hajala paari viimase sajandi jooksul kujunenud väljarännumudelid järgivad üldisemaid sotsiaalmajanduslikke arengujoo- ni: üle-eelmise sajandi migratsioon oli ajendatud majanduslikust ja sotsiaalsest diskrimineerimisest ning isikliku arenemise võimaluste piiratusest. Talupidajatest ümberasujad moodustasid tihti oma rahvuslikke külakogukondi (vrd bulgaarlased 19. sajandi alguses Venemaal). Ka olid väljarändel oma kindlad tõmbemaad: 19. sajandi keskel mitmed Venemaa piirkonnad, 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi alguses Põhja-Ameerika. Ted Lewellen (2002: 171) nimetab eelmist sajandit lausa pagulaste ajastuks, mis võttis sõja ja poliitilise vägivallega kodu 140 miljonilt inimeselt – ainuüksi 1994. aasta lisas 23 miljonit pagulast. Ka Eestist väljarände dominandid Teise maailmasõja eelsetest aastatest sajandi lõpukümnenditeni olid pagulus ja sundümberasustamised (vt ka Hallik 2000: 97–103), ehkki ei puudunud teised liikumismudelid (parem majandusedu või töökoht, soodne kliima, elukaaslane, sugulased).

Lähtudes Steven Vertoveci seisukohast, et diasporaa on sotsiaalse olemise vorm, teadvuse tüüp ja kultuuriloomise moodus (Vertovec 1997: 2), vaatlen artiklis, kuidas konstrueerisid austraaliaeestlased muutuvates oludes oma füüsilise ja kognitiivse, avaliku ja privaatsel ruumi ning väljendavad selle kaudu identiteeti. Ma ei käsitlen ruumi pelgalt kujunduse seisukohast, vaid pigem elamis- ja suhtlemispaigana, mida iseloomustavad teatud kujunduselemendid.

Austraaliaeestlaste rahvuslik kogukond ei ela geograafiliselt homogeenselt, kuid nende kultuurilise ja sotsiaalse kapitali loomisel ning esitlemisel ilmnevad rahvuslik identiteet, perekonna- ja sugulussidemed. Eestlased elavad valdavalt üksikperena paljurahvuselises naabruses, lähimate rahvuskaaslasteni on arvestatav vahemaa. Erandi moodustab Thirlmere eesti küla, kus lähinaabrid on eestlased ja igapäevane suhtlemine rahvuskaaslastega sotsiaalkultuurilisel pinnal klubis, kohvikus ja huviringides, vanematel inimestel ka sööklas või haiglas on tavaline. Naabrust ja kommunikatsiooni lähima keskkonnaga on peetud oluliseks sotsiaalse koheesiooni tekkimisel, samuti mõjutab see sotsiaalse ja kultuurilise kapitali loomist.

Arvan, et eestlaste hajali asumine, kuid kuulumine ühisesse kultuuri- ja sotsiaalsesse võrgustikku loob Eesti Majade ja meedia vahendusel kohesiooni ja tagab rühmana toimimise. Iseloomustan austraaliaeestlaste diasporaa üldisi kujunemisjooni sealse migratsioonipoliitika taustal, sotsiaalsete ja kultuuriliste võrgustike kujunemist, etnilise identiteedi väljendusviise ja sümboleid ühis- ja privaatruumides.

Kodumaaga ühesuguste sümboolite ja kujunduselementide kasutamine, vaatamata sellele, et tohutu vahemaa ja erinev looduskeskkond seda ei eeldaks, viitab diasporaa kogukonnas ja kodumaal aset leidvate muutuste seotusele. Lateraalsed suhted diasporaa ja vastuvõtva maa ning diasporaa ja kodumaa vahel avalduvad sotsiaalsete suhete kaudu. Ühine rahvuslik ruum mõjutab ka privaatruumi kujundamise harjumusi, visuaalseid etnilisi markeerijaid ja uuenduste saabumise mudeleid.

Artikkel tugineb autori ja Andres Kuperjanovi 2001. aasta intervjuudele ja vaatlusandmetele,² selles on ühendatud sotsioloogide ja migratsiooniuurijate tulemused folkloristliku, narratiividele tugineva uurimisviisiga. Et inimeste loodud ruum (*lived space*) ja selle kujundus on ajalik ja muudetav, kajastab kirjutis mõistatavalt Uus-Lõuna-Walesi ja Victoria osariigi ruumimudeleid nendes paikades küsitlemise ajal.

Vestlustest ilmnes, et Austraaliaski on levinud tava kirjutada järeltulijatele oma elulugu,³ mistõttu jutustajatel oli osa probleeme settinud, läbi mõeldud, meelde tuletatud ja sõnastatud. Interv-

² Ainestik koosneb ligikaudu 30 tunnist helilindistustest, 12 tunnist videovõtetest, 350 fotost ja mõnest austraaliaeestlase kirjutatud eluloost. Osa elulugusid pandi kirja 13. juulist 3. augustini lisana suulisele intervjuule, üks oli varem valmis kirjutatud Eestisse saatmiseks.³ Rootsieestlaste vastava tava kohta vt Kõiva 2001. Kirjutiste pikkus ulatus sadadest lehekülgedest õhemate mappideni, mis sisaldasid fotosid ja dokumente. Nt üks vanemaid Lundi kogukonna liikmeid Ida oli koostanud oma eluloo, millest ta oli igale lapsele valmistanud kopia. Rootsi-perioodi kohta oli lisatud nt tšekk voodi üürihinna kohta, korterimaksud, dokumente karantiinis olemise ajast, et anda edasi põgenikuelu keerulist olustikku ja raskusi. Eestis on sugulastele paljundatud ja jagatud samal kombel päevikuid ja elulookirjapanekuid (trükkis avaldatud näidet vt Jaagomäe & Jaagomäe & Siimets 2006), sama tava on tuntud indiaanlastel (vt Cruikshank & Sidney & Smith & Ned 1990).

jueeritavad olid saabunud erinevate migratsioonilainetega, enim oli Teise maailmasõja põgenikke ja nende järeltulijaid. Muudest rühmadest kohtusime nõukogude ajal erinevatel põhjustel ja strateegiaga saabunute, uusasukate, kodueestlastest külaliste ja ajutise töölepinguga seotutega – mosaiikne seltskond vastab Austraalia 1990. aastate lõpu ja 21. sajandi alguse üldisematele rahvastiku- ja rändekategooriatele (lähemalt vt Hugo 2001). Märkatav osa küsitletutest oli hästi kursis Austraalia ja Eesti ajaloo ja poliitika, migratsiooniseaduste ning meedia vahendatud seisukohtadega rände ja etniliste rühmade kohta, neil olid ajaloo-, poliitika- ja migratsiooniküsimustes oma arvamus ja üldistatud seisukohad.

Kogumistööd mõjutas asjaolu, et eesti diasporaapärimuse, sealhulgas migratsioonifolkloori ja elulugude salvestamise kõrval oli visiidi siht esinemine Rahvusvahelise Rahvajutu-uurijate Seltsi (ISFNR) 13. maailmakongressil Melbourne'is ning seltsi üldkogul järgmise kongressi korraldajamaaks konkureerimine. Jagatud tähelepanust rohkem mõjutasid välitöid suured vahemaad hiigellinnades ja napp aeg. Alustasime lindistamist kongressi eel, olime sellega seotud kogu suurfoorumi aja, ehkki enamiku ainestikust jäädvustasime pärast teadusürituse lõppu.⁴

RÄNDAJAD JA AUSTRALIA MIGRATSIOONIPOLIITIKA

Austraalia viimaste sajandite migratsioonipoliitikat iseloomustab radikaalne valge rassi, ennekõike briti päritolu sisserändajate eelistamine ja ranged piirangud lähimaadest sisserännanud mitteeurooplaste suhtes. Seleksioon oli 19. sajandi teisest poolest suunatud eriti kullapalavikuaegadel saabunud hiinlaste ja Vaikse ookeani saartelt tulnute vastu, väljendudes tagakiusamisest istandustes odava tööjõuna kasutamiseni. 1901. aastal vastu võetud Valge Austraalia seadus tugines ametlikult briti kultuuri ja hariduse egalitaarsusele. Immigratsiooni piiramise akti alusel saadeti mand-

⁴ Häid soovitusi ja transpordiabi saime Glory Toomilt Melbourne'is ning Tiidu ja Inno Salasoolt Sidney's. Thirlmeres juhatas mitmete küsitletute juurde Valdemar Vilder.

rilt välja polüneesia töölisel, värviliste suhtes kehtisid maaostu-, omandi- ja elukutsepiirangud. Värvilised olid Austraalias nähtamatu klass, keda üldse ei soovitud näha ega ka toetatud, sinna kuulusid ka Austraalia sõdurite värvilised naised (intervjuud 2001; Hugo 2001). Valgeid eelistavad ja sisserännet piiravad seadused kehtisid veel 1970. aastatel, kuid leebusid alanud suure migratsiooni tõttu. 1980. aastatest orienteerus Austraalia valitsus radikaalselt ümber multikultuurilisele poliitikale.

On iseloomulik, et eestlaste olukord nende ajaloolisel kodumaal 19. sajandi esimesel poolel ja hiljemgi on võrreldav värviliste olukorraga Austraalias. Valgete ümberasujatena olid neil kaugel mandril paremad majanduslikud võimalused ja suuremad demokraatlikud õigused kui kodumaal, mis seletab rännet nii kaugele.

Teise maailmasõja ajal ja järel otsustati laiendada Austraalia elanikkonda ja arendada Inglismaast sõltumatut majandust, immigratsioonipoliitikat iseloomustas jätkuvalt selgepiiriline orienteeritus valgele briti elanikkonnale (Vasta 2002; intervjuud 2001). Et briti immigrantide arv ei rahuldanud demograafilisi ega majanduslikke vajadusi, uusi töökäsi oli aga vaja, langes valik balti ja slaavi sõjapagulastele, kes sobisid rassiliselt ja antikommunistlike ideede poolest. Esimeste pagulaste ehk “ilusate baltlaste” saabumine oli seotud immigratsiooniminister Arthur Calwelli avaliku lubadusega, et kümne briti immigrandi kohta saabub maale üks muulane. Kohalike vastuseisu massilisele sisserännule nõrgendati, otsides põgenikelaagritest sobiva välimusega kandidaate, kultuuriliselt ärksaid nooremaid inimesi. Sellise valiku tulemusena saabus aastatel 1947–1951 Austraaliasse 180 000 idaeurooplast ehk 37% kogu tollasest immigratsioonist, lisaks arvukamalt tulijaid Saksamaalt, Hollandist ja Skandinaavia maadest (Vasta 2005: 8). DP-laagritest⁵ rändas immigratsioonikomisjonide otsuste põhjal Austraaliasse kokku umbkaudu 300 000 isikut, kelle hakkamasaamist vastuvõtval maal on hinnatud väga heaks (Vasta 2002).

“Ilusad baltlased” on tinglik stratifikatsioon, millele jutustustes osutatakse, sest sellel on mitmeid sotsiaalseid kvaliteete. Rühma

⁵ DP – *displaced person*; jutt on Teise maailmasõja järgsetest ümberasujate- ehk põgenikelaagritest.

saabumine Austraaliasse oli poliitiline sündmus ja seetõttu pöörati saabujatele meedias teadlikult palju tähelepanu. Tänapäevani on tolleaegsest vastuvõtust koduarhiivides säilinud ajaleheväljalõikeid ja fotosid, seda kajastab ka omakirjutatud kultuurilugu (intervjuud 2001; Haas & Siska 1988). Laevadel loodud perekondlikud ja isiklikud tutvused ning sõprussidemed osutusid püsivaks, seal loodud laulukoorid ja tantsuansamblid jätkasid oma tegevust pärast ümberasumist. Mäletatakse, et laeval laulukoori asutanud eestlased pääsesid sellega raadiosse esinema.

Tulime laevaga, mille nimi oli General Stewart Heinzelmänn, Ameerika sõjaväe transportlaev, esimese DP-transportiga Austraaliasse. Laev pani meid maha Lääne-Austraaliasse, Fremantle'isse, kus meid pandi laagrisse. Ja me olime müüdugi väga tähelepanuväärsed objektid – esimene pärast sõjaaegne immigrantide laev – ja meid käidi ikka kogu aeg seal pildistamas ja intervjuuerimas.

Pärast ma nägin ühte filmi Austraalia immigratsiooni ajaloost ja seal oli öeldud, et valiti välja kõige ilusamad ja kõige tervemad inimesed, kes näeksid nii välja nagu austraallased, et austraallased meid vastu võtaks. (Naerab) (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 1 (2001)).

Elmar Saarepere räägib meile nii huvitavalt, kuidas eesti noored mehed hakkasid laulma laevasõidul Stewart Heinzelmanil ja selle grupi hulgas oli päris palju kooliõpetajaid. Mõnedel vist oli paar nooti kaasas, teised kirjutasid lihtsalt mälu järele, tõmbasid ise endale paberi peale kriipsud ja kirjutasid noodid ja siis hakkasid laulusi õppima, esinesid laevakontserdil ja nii. Kui nad maandusid Freemantle'is, andsid ABC-raadios, Austraalia raadios andsid kontserdi ja teenisid enda esimese palga. Nendel oli küllalt, et igaüks sai jäätise osta ja ühe piimajoogi. Nii et vähemalt teada oli, et kuidagi saab raha teenida. Väga huvitav oli, et need mehed said grupina koos olla ja leidsid koos tööd ja nendele anti soodustusi, et nad said koos jääda (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 2 (2001)).

Eestlaste saabumist toetas aga ka Eesti Abistamise Komitee, mis oli moodustatud siis, kui kirjade ja ajakirjanduse vahendusel teadvustus põgenikelaagrite elanike vilets olukord. Esialgu korraldati rahvuskaslaste heaks tuluõhtuid rõivaste ja toidu, hiljem raha saatmiseks, läkitati ka kutseid ja garantiikirju. Märkimisväärne on, et

seda tehti mitte sugulusliine, vaid ka rahvust jälgides. Varasemad ümberasunud korraldasid saabujatele vastuvõtu ja majutuse, abistasid esialgse töö- ja elukoha leidmisega – parema puudumisel nt ajutise ööbimispaigaga Eesti Majas. Pärimusjuttude põhjal võeti sõjapõgenikud soojalt vastu, vaatamata nende päritolule ja meelsusele. Seesugused kontaktid vähendasid ümberasumise riske ja komplikatsioone ning varustasid saabujaid vajalike juriidiliste ja taustteadmistega paremaks hakkamasaamiseks uutes oludes.

Austraaliasse tuleku võimalus oli, et meile saadeti Eesti Abistamise Komitee poolt, mis oli siin asutatud, Sydneyst blanketid täitmiseks, sooviavaldused, ja meile tuli ka luba siia tulla ja nii läkski sõiduks lahti. Meid oli selles grupis kuus perekonda eestlasi ja sõit hakkas peale Frankfurdist ja Šveitsi. Baselis oli väike peatus ja siis anti meile ka taskuraha, et me saaksime Baseli jaama einelauas midagi osta. Ma mäletan, et seal olid sarvesaiad hommikul just täpselt sellise maitsega, nagu nad olid olnud Eestis enne sõda ja mida sõja ajal või pärast sõda Saksamaal ei olnud.

No ja siis üle Itaalia põhjaosa kuni Napolisse ja seal olime – põgenikud ja need, kes laeva ootasid – ühes nende põgenikkude laagris paar päeva. Pandi meid Itaalia laeva peale, mille nimi oli Suriento, mis oli kaubalaevast reisilaevaks ümber tehtud ja oli väga täis itaallasi, kes asusid elama Austraaliasse. Sellal tuli väga palju itaallasi siia (intervjuu < Thirlmere – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 3 (2001)).

Sajandi alguses ümber asunud itaallastel olid kujunenud kindlad elamispiirkonnad ja oma majandusalad, samuti teistel arvukamatel rahvusrühmadel. Seda mudelit järgis mõnevõrra ka eestlaste ümberasumine. Nad alustasid varem saabunud eestlaste abiga. Et eestlaskond oli väike, katsetati tundmatute ametitega, uute äriideede saamiseks ja enda majandamiseks telliti kirjandust, püüeldi parema hariduse ja väljaõppe poole, et leida tasuvamat ja puhtamat ametit. Sisserändamisel saadud ametiühingute kaheaastased tööload tagasid nimelt kvalifikatsiooninõueteta töökoha, mis välistas konkurentsi kohalike töölistega – see oli migratsiooniseaduse üks tingimusi. Töötati haiglates, raskel füüsilisel töö, immigrante kasutati suurte töömahukate ettevõtmiste, nagu Snowy River ja kaevandused, infrastruktuuri loomisel, nad koondusid laienevatesse tööstuskeskustesse Melbourne'i, Sydney'sse ja Adelaide'i

(Lever-Tracy & Quinlan 1988). Austraalia-siseselt nihkusid eestlasedki pigem lõunasse, rajades suuremates kohtades seltsimaju. Praeguseks on neist säilinud (koos Tasmaaniaga) seitse linnakeskust oma seltsitegevusega: Adelaide, Brisbane, Sidney, Canberra, Melbourne, Perth ja Hobart. Statistika kohaselt töötas Austraalia naistest eelmise sajandi keskel üksnes 25% väljaspool kodu, viimased uurimusedki osutavad naiste madalale koduvälisele tööhõivele (54,4% – Hugo 2001). See joon eristas kohalikke ja Eestist saabujaid, keda traditsiooniliselt teistsuguse tööhõivemudeli kõrval sundis tööturule vajadus kiiresti elujärke parandada.

Siin oli niisugune kord, et täispalka said siis, kui sa olid kaks-kümmend üks aastat vana, aga mina olin viisteist aastat vana, nii et ma sain ainult kolmandiku palga, kuigi ma tegin sama tööd, mis teised inimesed tegid (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 7 (2001)).

Alul ma töötasin vabrikutöölisena kolm või neli aastat elektri-kaablitööstuses. Sel ajal oli veel Austraalias tööliste puudus, nii et paar aastat ma töötasin alalises kaheteisttunnilises vahetuses: üks päev hommikust kuuest õhtu kuueni, teine nädal öösel – õhtul kuuest hommiku kuueni. Kuna vahetusetöötamise eest maksti juurde ja see oli nagu pool tükitöö, mida ma tegin, nii et boonus kah. Ma teenisin rohkem kui kaks korda nii palju kui tavaline vabrikutööline teenis, nii et 1951. aasta alul ma ostsin maa, ehituskruundi (intervjuu < Thirlmere – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 3 (2001)).

On teada, et 1950. aastatel saabus soodustatud sisenemisvõimaluse abil Inglismaalt ka sinna asunud eesti pagulasi.

Meie tulime kiiresti, sellepärast et oli Korea sõda. Meil ei lastud kuskil tee peal kirju posti panna ega midagi, aga muidu oli meil väga kena. Noh, söök oli väga hea ja kõik oli väga ilus. Tema tõi meid siia ja läks siis Koreasse haavatuid ära tooma ja Ameerikasse viima. Me tulime Ameerika laevaga, aga selle emigrantide grupi juht oli šotlane. Käis ikka, oma seelik oli seljas ja müts oli peas (intervjuu < Melbourne – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 3 (2001)).

1950. aastatel moodustasid briti ja iiri immigrandid üksnes kolmandiku saabujate arvust, järjekindlalt vähenes ka immigratsioon Ida- ja Lääne-Euroopast, mistõttu tööjõupuuduse sunnil

avati seaduslik sisenemistee tugevate kommunistlike parteidega lõunaeurooplastele (sh Itaalia ja Kreeka), migratsioonimaade hulgas prevaleeris ka Malta.

Sõja järel kehtisid kahte tüüpi immigratsioonimudelid. Briti migrantide ja põhjaeurooplaste saabumist toetati, nad võisid tulla koos perekonnaga, nende õigused tööjõuturul ja sotsiaalses süsteemis olid võrdsed austraallastega. Ida- ja lõunaeurooplastel oli vähem õigusi, perekonna kaasatulemine ei olnud automaatne õigus, sageli suunati saabujad vähesoovitud töökohtadele ja nendega käituti kui alamklassiga (Collins 1991; Collins & Henry 1993). Selline saatus tabas ka Teise maailmasõja järel saabunud eestlasi.

Domineerivad migratsioonimudelid toetasid assimileerumist, välistamist või integreerumist (Hugo 2001), kuni 1970. aastatel kasvanud sisseränne sundis muutma seniseid mudeleid ja seadusi. Näiteks säilitasid just mitmed maailmasõjajärgsed sisserännanute asurkonnad inglise keele kõrval emakeele.⁶ Intervjuud osutavad, et tegelikult tehti siiski pidevalt humanistlikke erandeid: osariigi või kohaliku valitsuse tasandil kogesid eestlased korduvalt toetust. Sellele osutasid enamasti kõik intervjuueeritud. Voldemar Siska üldistab oma kirjutises olukorra Lõuna-Austraalias järgmiselt:

Austraalia immigratsioonipoliitika eesmärgiks arusaadavalt ei olnud soodustada eralduvate etniliste gruppide kujunemist ja kindlustumist – multikulturalism, millega tänapäeval on mindud teise äärmusse, oli tollal tundmatu mõiste –, vaid edendada kõigi immigrantide võimalikult kiiret assimilatsiooni, täielikku ühtesulamist austraalia ühiskonnaga. Kummatigi ei saa jätta märkimata toetust, mida Adelaide'is organiseeruvale eesti rahvusgrupile osutasid mõned austraalia organisatsioonid juba sellega, et nad võimaldasid eestlaste kokkutulekuks kasutada ruume tasuta või minimaalse maksu eest (Siska 1988b: 18).

Eelmise sajandi viimastel kümnenditel laienesid Austraaliale globaalsed rändemudelid, mille kohaselt haritud ja oskustööjõud suundub ajutiselt või jäädavalt elama majanduslikult tasuvamatesse

⁶ 1990. aastate lõpul ja 21. sajandi alguses korraldatud loendused osutavad suurematele kakskeelsetele kogukondadele, kes kasutavad igapäevaelus emakeelt.

maadesse (vrd üldisi samalaadseid tendentse maailmas: majanduslikult tasuvama riigi otsijad *versus* looduskatastroofide, sõdade või poliitiliste õuduste eest migreeruvad, nt Tambiah 2000).

Ametlik multikultuurilise riigi kontseptsioon toetab etnilise ajaloo uurimist ja tunnustab rahvakildude osa tänase riigi kujunemises. *National Agenda for a Multicultural Australia* (OMA 1989) rõhutab kultuuriliselt, sotsiaalselt ja majanduslikult võrdseid õigusi ja vabadusi kõigile riigi liikmetele. See on kasvatanud usaldust ja uhkust asukohamaa üle. Uutele suundumustele ajaloo taaskirjutamises, sotsioloogilistes uurimustes ja seni avalikult mitteosutatud seikade lisamisele ametlikku ajalukku andsid intervjuueeritud huumorikaid hinnanguid. Järgnev iseloomustab austraallaste päritolu seletavate mudelitega seotud muutusi:

Varem ei tahetud, et oleks teistel näha, et oled sunnitöölise järeltulija. Aga see oli siis häbiasi. Viiskümmend aastat tagasi keegi ei tunnustanud, et nende esivanemad olid kah siia toodud, aga umbes kolmkümmend-kakskümmend aastat tagasi, järsku oli nii popp, kui leiad, et üks sinu esivanematest on varas (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 1 (2001)).

SISSERÄNDAJAD JA PAGULASED AUSTRALIAS

Kui eelnevalt paigutasime austraaliaeestlased üldisele sisserändepoliitika ja -praktika skaalale, siis vaatleme nüüd lähemalt üksnes eestlaste käekäiku. Transnatsionaalne eesti kogukond kuulub etniliste rühmade hulka, keda iseloomustati kümne aasta eest ametlikult kui Teise maailmasõja järgsete põgenike teist põlvkonda, mille suurus ületab esimese põlvkonna (Jupp 1995). Eestlaste omakoostatud statistika ulatub sõjaeelsetesse aastatesse ja näitab juba sisserändajatena saabunud rahvusrühma järjepidevat kasvu alates 1933. aastast,⁷ samuti vahendavad mälestused katseid muretseda

⁷Voldemar Siska esitatud statistika Eestis sündinud austraaliaeestlaste kohta (Siska 1988: X) osutab kogukonna pikka aega kestnud järjekindlale kasvule. 1986. aasta rahvaloendusel küsiti esimest korda etnilist päritolu ja selle järgi oli

oma maa ja seada sisse kultuurielu juba eelmise sajandi alguses. Esimesed teated eestlaskonnast ulatuvad koguni 1864. aastasse (Taemets 1988: 80). Kirjad ja Austraalia Eesti Arhiivi rikkalik materjal kajastavad mitmekülgsest 1880. aastate sisserännanute elu. Kuigi isikuloolised andmed on seni vähe analüüsitud, on teada, et varased ümberasujad pidasid omavahel sidet ja esimene rahvuslik Eesti Selts tekkis juba 1912. aastal Sidney's ehk siis samal ajal kaaskaasiaestlastega (Mikkor 1998). Sõjaeelse asurkonna erinevate elukutsete (farmerid, kaevurid, ehitajad, kaupmehed) esindajaid sidusid ühised koosviibimised ja meelelahutus. Seltsielu elavnes eriti pärast 1920. aastatel saabunud suuremat rännet lähialadelt (sh Hiinast) ja kodumaalt.⁸ Osa ümberasujatest lahkus isamaalt vaskpoolsel meelsuse tõttu ja pärast ebaõnnestunud 1924. aasta 1. detsembri mässu, kuid meelsuspõgenikest rohkem oli parema elu otsijaid. Prooviti koguni luua kompaktne asuala, milleks taotleti valitsuselt tasuta maad Queenslandis. Luba saadi, kuid kavatsetu luhetus tingimuse tõttu luua kümne aasta jooksul 2000 perele täielikult välja ehitatud infrastruktuuriga elupaik (Taemets 1988: 80), sest nii palju eestlastest ümberasujaid ei suudetud leida. Kompaktse territooriumiga 25 perekonna asum tekkis spontaanselt Thirlmeres, kus 1920. aastate lõpust alates raiuti kanafarmide rajamiseks metsa, lähedal asusid veel Buxtoni farmerid (Rampe 1988: 2; intervjuud 2001).

20. sajandi alguses saabunud hakati Teise maailmasõja pagulaste poolt kutsuma omaterminiga vanaeestlased. Täna mõeldakse vajadust termini uuendamise järele, sest Saksamaa põgenikelaag-

eestlasi koos Austraalias sündinutega 6334. Varasematel rahvaloendustel oli küsitud vaid sünniriiki ja selle järgi oli Eestis sündinuid 1933. aastal 997, 1947. aastal 1102, 1954. aastal 6549, aga 1986. aastal vaid 3895. Erinevalt muudest elanikest ei loendatud Austraalias aborigeene üldse, neid tunnustanud valgetele orienteeritud ühiskond aastasadu inimestena.

⁸ Organisatsioonide laienemisest annab ülevaate Õie Haasi ja Voldemar Siska toimetatud koguteos *Eestlased Austraalias 1*, kus on välja toodud ka organisatsioonide eestvedajate ja aktiivsete liikmete nimed. Metsaülikooli eeskujuks oli kanadaeestlaste vastav ettevõtmine, lähema ülevaate Austraalia kohta on kirjutanud Inno Salasoo (Salasoo 1988: 114 jj).

ritest järgmise lainena saabunud uuseestlased on eakad inimesed, kellele on omakorda järgnenud uuemad väljarändajad. Nende staatust tähistatakse ajaliste või territoriaalsete markeerijatega (kodueestlane, nõukogudeaegne). Rahvapärased terminid võimaldavad hinnata asuja põlisust, kuid omanimetused hilisemate immigrantide kohta ei ole üldistunud, osutades, et puudub tugev eristamisvajadus.

Kui esimesed pagulased laevatati kohale Austraalia riigi rahastusel, siis hilisematel saabujatel tuli ise reisikulud tasuda, tööle värvatute sõidusumma oli sageli siiski sümboolne. Nagu eespool osutatud, on diasporaa kogukondade liikmed üsna mobiilsed ja rändamine kodust mujale või teise diasporaa kogukonna juurde tavaline nähtus. Tagasi saabuti sõja järel ka vanemate kutsel:

Siis hakkasid vanemad meile rääkima, et tulge ära Austraaliasse, et me oleme vanad ja me tahame, et meie lapsed on siin. Ja siis me tulime siia muidugi. Meil oli hea sõit, sest tol ajal börs seisis püsti altkäemaksust. Ja kui munakast viidi, siis umber nurga keerates keerati uuesti, nii et mune ei viidud mitte munaihingusse, vaid müüdi poodi, ja sellega tehti head raha.

Nii et nemad olid meile kodu ehitand. Täieliku kivimaja kohe. Nii et kui me tulime, kõik riided osteti selga.

Millal me tulime või? Nelikümmend kaheksa. 1948. Meie tulime kui turistid. Rahakott käis meie eel. See oli siis see kanade ja munade altkäestmine, ja see ehitas meile kodu, see tegi meile esimese deposiidi maa peale, nii et see oli kohe nii kui õnnetoomine (intervjuu < Thirlmere – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 5 (2001)).

Kuna Austraalia valitsus avas sissepääsu Saksa sõjaväes teeninutele ja nende peredele ja et mitmed riigid välistasid nimetatud põhjusel sisserännu, oli uus elupaik osale saabujatest sundvalik. Keskkond ja kliima olid võõrad, kohalik loodus üllatas. Oli muidugi neidki, kes lapsena olid unistanud seigelda talveta maal keset pärismaalaasi või soovisid uut kodumaad valides olla igaveseks eemal rahu- tust Euroopast. Võõrastavalt mõjus töölepinguga saabujatele esialgne barakkides elamine ja uued elamistavad (rootsieestlaste kohta vt Kõiva 2001: 105 jj; Rooth 1999), paradoksaalselt aitas kohaneda olukorra väljapääsmatus: maailma servalt polnud kuhugi põgeneda.

KULTUURIERINEVUSED JA SOTSIAALSED HARJUMUSED

Siis, kui meie tulime viiekümneandal aastal, siis ma mõtlesin küll, et jumal hoidku, kui nüüd raha oleks, siis läheks Euroopasse tagasi. Aga siis tuli rohkem rootslasi juba ja linnas tehti aiad ilusaks ja maal võeti vanad puud ära.

Nüüd on päris ilus. Aga siis, kui me siia tulime, siis oli küll hirmus. Elasime plekkbarakkides, ja siis oli nendel sihukene komme ka, et voodilinnad olid kõik tärgeldatud. Läksid voodisse ja mõtlesid, et lähed nii kui surmakuuri! (Naer) (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 6 (2001)).

Oma kultuurimudelite ja -muustrite kõrval säilitavad pagulased väärtuslikke mälestusi vastuvõtva maa ajaloost, kommetest ja stereotüüpidest. Nende kogemused tööl, majandamisel ja vabal ajal annavad pildi muutustest ümbruses ja ühiskonna sotsiaalkultuurilistes mudelites. Esmamuljete eredus peegeldab kultuurierinevusi, kuigi looduskeskkond on erakordne, tajutakse ja mäletatakse teravamalt miljöömuutusi, suhtumis- ja käitumiserisusi.

Üks väikene mälestus oli minu isa töökohast. Tema töötas ühes lennufirmas ja siis lõunavaheajal oli tema piimapudeli laua peal ümber ajanud, ja minu isa oli võrdlemisi Euroopa kasvatusega mees, kes ise kunagi ei seganud ennast majapidamistööde sisse. Aga tema ikka leidis, et kui ta piimapudeli maha ajas, siis see on tema kohustus ära puhastada. Mõtle, peaaegu oleks vabrikus streik olnud. Sellepärast, et tema võtab korista- ja töö ära, kui hakkab põrandat pühkima. Nii et meie vanematel tõesti oli päris palju vaja õppida, et kuidas Austraalias igapäevased kombad on ja töökohad. Ja tõesti niisugused jutud on väga huvitavad (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 2 (2001)).

Hilisemate saabujate elu pingestas majanduskriis, nii et põgenikuelule sõja ajal ja vaesusele laagripõlves järgnes kitsas elujärg ja raskused töökohtadega uuel kodumaal.

Tänapäevane rändemagnet on pealinn Sidney, uustulnukate peamine sihtpunkt. Üksnes osa kõigist austraaliaeestlastest suhtleb rahvuskaaslastega, nagu see on omane kõigile ümberasujatele. On siiski märkimisväärne, et Eesti iseseisvumise ajal liitusid hääletajatega ka need, kes seni ei olnud kogukonna elus osalenud või kelle eest-

lus ei olnud teada. See näitab, et kodumaa saatuse jälgijaid on rohkem kui aktiivseid seltsielus osalejaid. Arvatavasti on küllalt ka neid, kes säilitasid suhted sugulastega Eestis.

Asüülipalujaid, poliitilise või rassilise tagakiusamise eest põgenejaid või välisreisi ajal "ära hüpanud" isikuid saabus mõnevõrra nõukogude ajal rahvusvaheliste organisatsioonide vahendusel. Kuigi alates 1960. aastatest on Eestist siirdunud Austraaliasse laste juurde elama ka vanemaid ja sugulasi, samuti on sinna abiellutud, töid mõlemad migratsiooniviisid üsna väikese arvu uusasukaid. Sotsiaalset kindlustatust tagava, sobiva tööhõive ja majanduslikult stabiilse maana, kus asub arvestatavalt rahvuskaaslasid, oli Austraalia diasporaaestlastele kättesaadav, kuid mitte alati atraktiivne. Juba 1986. aastal tõdeti, et *tõenäoliselt on olnud ümberasujaid teistele maadele rohkem kui uustulnukaid* (Siska 1988a: IX).

Viimase kümnendi jooksul on erinevas vanuses sisserännanute hulgas olulisel kohal migratsioon pereloomise või soodsa töökoha tõttu. Kindla kontingendi moodustavad kodumaalt toodud naised ja mehed, sh on austraaliaeestlastest pensionärid toonud endale Eestist elukaaslase, ka üsna eaka inimese. Mitmed noored on välismaal õppides, töötades või reisides leidnud endale austraallasest elukaaslase ja rännanud selle kodumaale, üksikutel neist on tekkinud side kohapealsete rahvuskaaslastega. On ka ajutiselt õppimasunuid ja turismimigrante, keda on meelitanud ümber asuma kesk-kond või sotsiaalsed garantiid (vrd ka Bönisch-Brednich 2002: 121 jj). Hilis-sisserändajatest on kohaliku Eesti kogukonnaga liitunud ennekõike kõrgharidusega inimesed ja need, kes sattusid elama tugeva eesti keskusega ümbrusesse. Viimase kümnendi migratsioonis on oskustöölise kõrval esile tõusnud erioskusteta lapsehoidjate, toa-teenijate, prostituutide jt ränne, mis kehtib üldiselt ka avatud piiridega Eesti kohta.

SOTSIAALKULTUURILINE KAPITAL

Ennast multietnilise ja -kultuurilise riigina esitleva Austraalia lokaalsuse loomise mehhanismid ja kohaliku kultuuri eripära on olnud pikaajaline sotsiaalne, majanduslik ja kultuurilise läbipõhi-

mumise muutlik protsess (vrd Gupta & Ferguson 1992: 14). Saabunud väljarändajad ja vastu võetud pagulased on olnud mandri kujunemisloos osalised, piiratud poliitilistest ja majanduslikest regulaatoritest, kuid neid ka muutes⁹. Aksiomaatilisel on tõdetud, et põgenikud ehitavad uue keskkonna üles, tuginedes oma vanale kogemusele ja jätkates päritolühiskonna mudelite ja väärtuste alleshoidmist.

Vastuvõtva maa sotsiaalkultuurilises kontekstis eristab pagulasi väljarändajatest ennekõike soov naasta tagasi koju (Safran 1991) ja hoopis erinev side kodumaaga. Väljarändajad otsustasid lahkuda ja alustada oma elu teises kohas, kuid pagulased deterritorialiseeriti vägisi, nad olid sunnitud lahkuma ja lõigati päritolumaast ära – sellega ongi põhjendatud klammerdumist kodumaa külge ja lateraalsete suhete jätkamist. Migratsiooniuurijate Edward Saidi ja Östen Wahlbecki arvates eristab just tugev (poliitiline) kodumaale orienteeritus pagulasi teistest migrantidest (Wahlbeck 1998, Said 1990).

Edward Saidi arvates on elu eksilis eristamatu kodumaaga seotud mälestustest, kusjuures uue keskkonna elutavad ja seal tegetsemine töötavad vältimatult vastu mälestustele samadest nähtustest teises keskkonnas. Mõlemad, nii uus kui vana keskkond, on eredad, aktuaalsed ja ilmnevad kontrapunktiliselt (Said 1990: 366). Ka osutab ta, et pagulaste kogukonna sotsiaalne struktuur kopeerib reeglina päritolumaa sotsiaalseid mudeleid, jätkates selle kaudu ühtlasi endise päritolumaa osaks olemist ehk teisisõnu – poliitiline ustavus ja sidemed kodumaaga on pagulastele silmanähtavalt väga olulised.

EESTLASTE RUUM AUSTRALIAS. SOTSIAALSEST VÕRGUSTIKUST FÜÜSILISE JA KOGNITIIVSE RUUMINI

Migratsiooni on iseloomustatud kui võrgustiku loomise protsessi, mis sõltub sotsiaalistest sidemetest, kuid teisipidi tugevdab neid

⁹ Sellise poliitika tulemusena on kogutud hulga materjale Austraalia lähiajaloo kohta. Wellongongi kohalik muuseum korraldas hiljuti näituse Thirlmere eestlastest.

(Tambiah 2000). Väljarännanute esimeste põlvkondade koostöö, mitmekülgsed sotsiaalsed ja kultuurilised sidemed tagasid laste emakeelse koolitamise omaloodud vabaharidussüsteemis, kultuurilise ühistegevuse ja spordiüritused. Eestlased olid ühiskonnas avaliku etnilise rühmana olemas ja vajadusel ka demonstreerisid seda. Sõjajärgset kogukonda, nende kultuuriloomise protsessi ja sotsiaalseid suhteid kirjeldab jutustaja kokkuvõtte 1920. aastatel Austraaliasse saabunud isale Eestist 18-aastase tütarlapsena järele rännanu eluloost:¹⁰

Paar päeva hiljem oli ta juba siin Sydney Eesti Seltsis, mis tegutses sel ajal, ja õpetas lastele rahvatantsu ja lastele jälle eesti keelt eesti koolis. Siin sel ajal ei olnud veel Eesti Maja, aga agarad eestlased üürisid ruumid ja käisid koos. Nendel oli lugemistuba, nendel oli raamatukogu. Seal oli niimoodi, et inimesed tellisid ajalehed, kellel raamatud olid – raamatukogu sai niimoodi.

Nad tegid näitemängusi sel ajal. Nad õpetasid lastele eesti keelt ja tegid igasugusi muusikalisi ettekanneid. Nendel oli eesti segakoor. Nendel oli igasuguseid muusikagrupid ja nendel oli päris tihe läbikäimine. Nad üürisid ruumid ühes ja teises kohas. Nii et kui sõjaajal oli Punase Risti, oli jälle mingisugune rahakogumine, siis olid eestlased oma rahvariietega ja oma Estonia lipuga väljas ja nemad siis kah aitasid kaasa Austraalia Punast Risti, et raha koguda ühiskonna heaks. Ja siis, 1940. aastal on see originaalne Eesti Maja ehitatud. Väga palju tööd tehti ise (intervjuu < Sidney – Mare Kõive & Andres Kuperjanov < R. Simmul (2001)).

Vabatahtlik koostöö oli panus enda ja teiste heaolusse, mis aitas kompenseerida nappe majandusressursse ja suurendada eestlaskonna kohesiooni. Teise maailmasõja järel saabunud liitusid varasema seltsitegevusega, kuid suurenenud kogukond sai kultuurielu ja harrastatavaid spordialasid ka laiendada. Märkimisväärselt kasvavas lastele suunatud ettevõtmiste hulk. Sotsiaalse suhtlemise uus ja arenev haru oli seotud akadeemilise eluga: rajati üliõpilasorganisatsioonid, vilistlaskogud, teaduslikud ühingud, 1972. aastatest

¹⁰ Jutustaja viitas Sidney Eesti Maja kunsti- ja käsitööringi elulugude kogumise projektile, mille käigus on salvestatud austraaliaeestlaste suulist ajalugu eesti ja inglise keeles.

Foto 1. Melbourne'i Eesti Maja sisevaade. 2001. Andres Kuperjanovi foto.

ka metsaülikool (metsaülikoolist Salasoo 1988: 114 jj, muust vt lähemalt Neeme *et al.* 1993).¹¹ Kogukonna kasv tõi ühisellu akadeemiliste organisatsioonide kogunemised, peod ja pühade tähistamise. Üliõpilaskorporatsioonide ja -seltside traditsioone säilitati ja arendati ajal, kui Eestis oli maailmasõjajaeelne organiseeritud üliõpilaselu keelu all. Lateraalsed suhted kodumaa ja diasporaa vahel võimaldasid Eesti iseseisvumise järel vilistlaste toetusel ennistada haritlastavad.

Valikuvõimalused meelepärase seltskonna ja tegutsemisviisi osas olid avarad ja inimesed seotud harilikult mitme väiksema rühma või võrgustikuga, sest kogukonnasisene tegevus ulatus täienduskoolitusest professionaalse ja akadeemilise suunaga vaba aja suhtluseni. Seesuguste rühmade püsivuse aluseks on peetud positiivseid hoiakuid, käitumist ja üksteise väärtustamist isikutevahelises tegevuses (Friedkin 2004: 415 jj), mida väljendati intervjuudes erinevas sõnastuses ja nurkade alt, kuid rõhutati just võimalust

¹¹ Põhjalikuma ülevaate eestikeelsest kooliharidusest andis oma intervjuus Tiiu Salasoo, eesti lastekeele uurija.

heita kõrvale igapäevatöö ja alustada hinnatumas rollis vaimselt ja sotsiaalselt tunnustatuna.

Eestlaskonna suhtelise väiksuse tõttu koondus tegevus oma ruumi – Eesti Maja – ümber ega soosinud hajaruumide ega -seltside teket. Ka majanduslikult oli otstarbekam ühise füüsilise ruumi, sümbolse Eesti territooriumi kasutamine, kuhu koondus kommunikatsioon ja rahvusena tegutsemine. Üüriruumidest oma majani jõuti enne Teist maailmasõda meie küsitlusmarsruudil nii Sidney's kui ka Melbourne'is, arendati välja ka oma suusa- ja spordibaasid.

Arvid Miilen, peakonsul, tema siis avas selle maja ja anti need võtmed üle Sydney Eesti Seltsi kodu Lindale. Meie, eestlased, oleme ikka niimoodi, et kui on kolm eestlast koos, siis on kaks eesti seltsi. Eesti Selts hakkas peale, esimene, 1925 – see oli esimene eesti selts, ja teine alustas peale 1927. Õnneks siis 1927. aastal nad ikka otsustasid, et ühinevad ja ühendatud on jõud. Nii et Sydney Eesti Seltsi sünniaeg on 1927. Samal ajal Melbourne'is tegutses kah eesti selts (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 2 (2001)).

Teadaolevalt oli eesti majade juurde koondunud aktiivsetel rahvuskaaslastel oluline osa rahvusliku eneseteadvuse hoidmisel ja emamaa poliitilisel toetamisel, ehkki ebaõiglusele reageeriti üldisemalt. Robin Cohen osutab, et oma ebakindla situatsiooni teadvustamine võib viia diasporaa liikmed edendama õiguslikke ja tsiviilküsimusi ning olema aktiivne inimõiguste ja sotsiaalse võrdsuse teemadel (Cohen 1997: 13), samal seisukohal on Steven Vertovec, kelle sõnusti legitiimse paiga otsimine *avalikus ruumis* tähendab laiemalt kaasatust eriliste poliitiliste probleemide lahendamisse või kodanikudomeenide ümber (Vertovec 1999: 12, vrd Ollino 1988: 172). Poliitiline toetus kodumaale tugevdas kokkukuuluvustunnet diasporaa erinevate põlvkondade vahel, selles osalesid ka sõja ajal ja selle järel sündinud noored, see koristas põgenike elu ja võimaldas väljendada oma seisukohti.

1974. aastal, kui sai teatavaks, et Austraalia tookordne valitsus oli ootamatult tunnustanud de jure Balti riikide annekteerimist Nõukogude Liidu poolt, osalesid ka Queenslandi eestlased laiaulatuslikus protestiaktisioonis selle sammu vastu (Tae-mets 1988: 86).

Autor kirjeldab aktsioone, millega koguti annetusi kodumaa poliitvangide ja nende perekondade heaks, löödi kaasa Ikestatud Rah-

Foto 2. Vaade Thirlmere eesti külale. 2001. Andres Kuperjanovi foto.

vaste Organisatsioonis ja Balti Nõukogus (Annuk 1993). Kodumaa poliitilist olukorda ja ajalugu tutvustati Austraalia avalikkusele erinevate eesti kogukondade poolt näituste ja kirjasõnaga, kuid igal võimalusel just massimeedia (TV, raadio, ajakirjandus) kaudu, samuti poliitilise *lobby*töö abil. Tiina Taemetsa artikkel jäädvustab seesugusest tegevusest ühe värvika, Austraalia massimeedia tähelepanu pälvinud juhtumi, kui föderaalvalitsuse peaminister Edward Gough Whitlam kaotas plakati *Whitlam doomed 6 million Baltic people* peale enesevalitsuse ja *ei mõistnud teha muud, kui need ülimalt haavavate sõimusõnadega vastu võtta* (Taemets 1986: 86).

Fragmenteeritud teadmine väliseestlaste ja välismaailma poliitilisest ning moraalsest toetusest andis kodumaal lootust ja teatavad garantiid vähemalt sellele, et ebaõiglus ja ajalugu ei ole unustatud.

Ühe näidismudeli diasporaa kogukonna arengutest pakub ainuke monokultuuriline keskus Thirlmere küla, mida on rajamise algusest iseloomustanud tugev kultuuriline ühistegevus kui rühma liikmete alternatiivse stratifikatsiooni, positiivse tunnustuse ja väärtusliku sotsiaalse elu võimaldaja. Rahvusliku kultuurielu mitmekesisus, elav vaimne suhtlemine kogukonnaliikmete vahel ja late-

raalsed suhted kodumaaga – kutsutakse külla ja võõrustatakse sealt saabunud kunstnikke, laulukoore, muusikuid, rahvatantsuansambleid – on sellele kogukonnale omased tänaseni, kui muu aktiivsus on taandunud vanade inimeste kodupaigana toimimiseks. Thirlmere eesti küla eramajade ja -aedade kogumile lisanduvad ühishooned: kirik, klubi, baar, kauplus, hooldekodu, surnuaed. 25 perekonna asum Thirlmeres sai alguse 1920. aastate lõpul, kui metsast raadati kanafarmide ehitamiseks maad. Suhtlusringkonda kuulusid ka lähedal asuva Buxtoni farmerid, kellega koos rajati näiteks kauplus.

No igatahes tulivad nemad siia, tegivad oma väikse ühingu: see oli toiduladu. Kungla panti ta nimeks ja see praegani töötab, aga ta on austraallase käes. Ega see austraallane ei ole, ta on kah niikui eestlane – mis ta on, kas on itaallane või jugoslaavlane või midagi niisukest. Ta jättis selle nime Kungla (intervjuu < Thirlmere – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 4 (2001)).

Tänaseks on ka kanafarmid müüdud austraallastele, koguni puhkekodu köögis ja hooldekodus on tööl mõned ingliskeelsed teenindajad, sest kvalifitseeritud omamaalasi ei jätku neile tööle. Kunagisest elava tegevusega külast hakati 1970. aastatel teadlikult kujundama rahvaskaaslaste vanaduspäevade veetmise paika, kuhu nüüd tulevad vanemad inimesed kogu mandrilt. Elatakse vastavalt võimalustele ja tervisele kas oma majas või väikeses korteris (seal on hooldamine ja meditsiiniabi lähemal). Austraaliale tüüpiliselt oli ehitamisel oluline riigi abi:

Meie kanafarmerid: maad nad müüsid, andsid maad – need olid kõik eestlaste maad seal tegelikult.

Vanadel eestlastel ei olnud kusagile minna, kellel olid juba lapsed eemale läinud, üksi jäänud mõned, ja siis tulid siia. Palju külafarmereid on ka siin külas. [---] Riik väga soodustas tol ajal, andis väga palju juurde. Esimesed majad olidki kõik peaaegu riigi rahadega tehtud (intervjuu < Thirlmere – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 4 (2001)).

Suhtlemiskeel on tänaseni eesti keel, mida toetab regulaarne küla ajaleht kohapealsete ja laiemate uudistega. Ajaleht pannakse kokku ja trükitakse Thirlmeres ning jagatakse elanikele lugemiseks. Koos üleaustraalialiste raadiosaadete ja teiste eestikeelsete ajalehtedega moodustab see emakeelsete meediauudiste voo.

Küla rajamise ja laienemise aegadel olid nii noored kui ka vanad kaasatud oma farmide arendamise kõrval ühistegevusse, sellisena loodud sotsiaalne kapital oli kogu etnilise rühma hindamatu sotsiaalne ressurss.

Kui mina tulin juba siia, siis olid peamiselt vanadeestlased, kes on tulnud Esimese ilmasõja ja Teise ilmasõja vahel Thirlmeresse. Need olid suuremalt osalt Võrust, Võru maakonnast. Need olid nagu ahelreaktsioon – hakkasid külast tulema ja töid sugulasi kaasa.

Õitseajal oli sada kuuskümmend kolm farmerit, kes kanakasvatusega tegelesid, muidugi pered kaasa arvatud. Siis ehitati rahvamaja, käisime talgutel. Korraga tegime rahvamaja ära (intervjuu < Thirlmere – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 4 (2001)).

Thirlmere külaelanike algselt spontaansetest kogunemistest kasvas välja näitering, mitmekülgne isetegevus ja spordiharrastused. Isetegevuse arendamine tekitas nõudluse repertuaari, näitlejate ja lavastajate järele ehk andis võimaluse loominguks arenguks inimestele, kelle igapäevane töö oli seotud farmipidamisega. Nii kirjutati ise näitemänge, mugandati varasemat repertuaari, kujunesid oma kostüümiloojad, lavakujundajad, koorijuhid ja heliloojad, kelle oskused rahaldasid diasporaa kogukonna vajadusi. Vajadus täisverelise kultuurielu järele andis võimaluse oma loominguliseks tutvustamiseks ja levitamiseks, esinemisteks oma külas, teiste kogukondade ees või eesti päevadel. Igapäevast suhtlemist peegeldab ka järgmine meenutus:

Kui me vanasti käisime Eesti Majas peol, siis kell kaheksa algas pidu, sõime ja jõime, teatud inimesed jäime sinna, ikka pärast olime hommikuni välja ja muud me ei teind kui laulsime. Teinekord oli nii külm, et olid vatitekid ümber. Ja siis me läksime koju, siis sai kanad söödetud. Seal oli võib-olla neli viis perekonda.

Niisuguseid šlaagreid või lööklaulud rohkem. Jaa, ikka lööklaulud või isamaalised laulud. Me hoidsime ikka isamaalist aastate jooksul, vabariigi aastapäeval ja siis võidupühal, aga muidu ikka lauldi lööklaule: “Ma tahaksin kodus olla”, “Noorus on ilus aeg”, “Viljandi paadimees”, “Mulgimaa” – kõik niuksed vanaaegsed laulud, mis me teadsime lapsest peale. Jaa, neid

lauldi alati (intervjuu < Thirlmere – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 4 (2001)).

Sidney's ja Melbourne'is on ühisruumiks Eesti Maja, mille sisustus, üritused ja eesmärgid kannavad eestlust ja rahvuslikkust. Sidney Eesti Maja ruumides paikneb 1952. aastal rajatud Eesti Arhiiv, seal on ajalehe toimetus ja oma raamatukogu. Nii Sidney kui Melbourne'i majas on spordisaale ja piljardiruume vaba aja täitmiseks. Melbourne'i maja on ümber ehitatud kinohoonest, mis osteti soodsa asukoha ja ruumikuse tõttu. Ruumikad hooned võimaldavad suuremate üleaustraalialiste eestlaste kokkutulekute ja tähtpäevade tähistamist, ühiseid filmiõhtuid ja kontserte. Olulised on aga ka palju privaatsemad huvialaringide koosolemised, sõpruskondade kogunemised ühisruumides või üksteise pool, vanemate migrantidest naiste sõprusel põhinevad kohtumised jpm. Mõistetavalt formeeruvad ja muutuvad võrgustikud sõltuvalt osaliste vanusest ja geograafilisest paigast. Sidney's on ühisruumi ja sotsiaalse suhtlemise paigana arvestatav ka eesti kirik, mille ruumides toimuvad tunnid, tantsuharjutused ja uusima muusika kuulamine.

Kultuurivoogude ja diasporaa identiteedi seisukohalt on esmaoluliseks peetud globaalset meediat ja kommunikatsiooni, mille sõnumid eristavad diasporaa kogukonda asukohamaast, eriti alates elektroonilise meedia levimisest, kus soovi ja kujutamise poliitika võistleb pärimuse ja nostalgia poliitikaga (Appadurai 1990). Juba viidatud omakeelne trükimeedia, 1970. aastatest eetris olevad kohalikud ja üleaustraalialised raadiosaated tasakaalustavad meedias edastatavaid sõnumeid. Meedia kajastab praegu ka kodumaal toimuvaid protsesse ning mängib kodumaist muusikat, sõltuvalt tegija ja kuulajate maitsest eeskätt kergemat estraadimuusikat. 1980. aastatest alates on kodudes uuemat eesti kergemuusikat, videokassettide vahendusel eesti filme ja telesaateid, mida vaadatakse pereringis, samuti ühiselt Eesti Majas.¹²

Täiesti uued suhtlemisperspektiivid avanesid 1990. aastatel odavnenud telefonikõnede tõttu, mis võimaldasid tihedaid suhteid kodu-

¹² 2001. aastal Melbourne'i Eesti Maja tõmbenumber oli telesari "Õnne 13", mida vaadati suures saalis. Sarja peeti tänase Eesti elu peegliks, tegelasi tõetruudeks.

maa, erinevates maailma nurkades asuvate sugulaste, sõprade ja tuttavatega, kuid ennekõike oma perekonna liikmete ja etnilise kogukonnaga oma mandril. Eestis on telefonisuhtlus samuti kasvamas, kuid eriti mõjus on see piirkondades, kus pensionäridel oli soodustusi telefonikõnede ja internetikasutuse osas. Steven Vertoveci analüüs osutab, et odavnenud kõned kahekordistasid rahvusvahelise telefonisuhtluse arvu aastail 1995–2001 paiguti poole võrra, kuid näiteks USAst Filipiinidele 452%, Indiasse 408%, Brasiiliasse 206% ja Hiinasse 93%, millest märgatav osa peaks olema migrantide kõned (Vertovec 2004; Interneti kohta Vertovec 2001: 20 jj). Just Internetisuhtlus (privaatkirjad e-mailidena, osalemine foorumites, Austraalias ja Eestis toimuva jälgimine *online*-ajalehtede, raadio- ja TV-ülekannete vahendusel) on muutnud tugevasti suhtlemismudeleid kohalikus kogukonnas, kuid ka diasporaa ja kodumaa suhteid – informatsioon liigub kiiremini, tekib kohaloleku ja osaluse tunne.

Lisagem, et kuna enamik (v.a osa meelsuspõgenikke ja segastel põhjustel eksiili läinuid) külastab 1970. aastatest alates Eestit, kuhu on ostetud kinnisvara, ollakse seotud enesearendamisprojektide, vabatahtliku töö, nõustamise ja annetustega, tehakse mõnevõrra koostööd kodumaa teadlaste ja ärimeestega, on sidemed ja eeldatavad mõjutused kohesiivsemad, kiiremad ja laiemad kui kunagi varem. Võib-olla on kogukonna ruumiline vahemaa globaliseerimisajastul isegi võrreldav vahemaaga, mis eristas 19. sajandi lõpul Peterburi eestlaskonda kodumaast.

RUUM KUI AJALOOMÄRK JA MÄLU TUGI

Austraaliaeestlaste ruumikasutuse ja sisustuse puhul pole mõtet arutleda kodutehnika või sisekujunduse edumeelsuse üle, sest standardset on see olemas. Eakatelgi inimestel on kodud suhteliselt moodsad, kuid samas sageli taotluslikult individuaalsed.

Ühiste ja privaatruumide juures kordusid siiski ruumistereotüübid, äratades tähelepanu kontrasti tõttu väliskeskonnaga ja mõjudes rahvuslike identifikaatoritena. Et Eesti Maju ehitati enne praeguse vanema põlvkonna saabumist või osteti ja mugandati neid muuks otstarbeks ehitatud majadest, on nende välisilme omaaegse

moodsa stiili esindaja. Väliselt eristatakse maja nime ja rahvusliku sümboolikaga. Ühisruumid esindavad riiklust, mistõttu seal on Eesti riigisümbolikat (lipp, esimese vabariigi riigitegelaste portreed), kohalike seltside ametlikud vapid ja lipud, millele sekundeerivad suuremad rahvuslikud tekstiilid ja maalid. Ajaloolist ulatuvust süvendavad temaatilised stendid ühisüritustest ja ülevaated seltside ajaloost.

Meil on nüüd siin saalis olnud alati selle eelmine president Pätsi pilt ja kindral Laidoneri pilt ka – meil on praegu meie sõjaveteranide toas, ja väga palju on vaidlustanud. Mõned arvasid, et oleks pidanud nad ikka praegu saali jätma, aga praegu jälle meie siin seltsi juhatuses arvasime, et see on sõjameeste asi. Aga praegu meil on Lennart Meri pilt ja Eesti vapp seisab lava kohal kogu aeg. Ja kui siin mingisugused peod on, nagu siin viimane oli võidupüha, toodi jälle Eesti lipp saali ja panti siia lavale kõrvale (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 5 (2001)).

Osa ühisruumide suurtest vaipadest on valmistatud ühistööna kindlaks sündmuseks nn lapitehnikas: erinevad inimesed on need kodus valmistanud, hiljem on tervik kokku õmmeldud. Selliselt on valmistatud näiteks Melbourne'i Kalevipoja-vaip, mida on näidatud ka Võru muuseumis.¹³ Neid ja muid sisekujunduselemente on põhjust nimetada mälu ulatust abistavateks sotsiaalse rühma sidujateks. Kavandid ja teostus on rahvuskaaslastelt, kes tihti ei olnud professionaalid, vaid asjaarmastajad. Enamasti 1970. aastate lõpul asutatud käsitöö- ja kunstiringid (Toom 1993) ühendavad tänini inimesi, kes on oskused päevatöö kõrval omandanud või saanud aega sellele pühendada igapäevase töökoorma vähenedes.

Kontrastina vastanduvad esmased kokkupuuted loodusega ja esimese elupaiga rajamine, mis olid traumaatilised kogemused; hilisematest elukohtadest mäletatakse tavaliselt oma kätega ehitatud maja, kus on lapsi kasvatatud.

Ja vihma tibutas ja ma kõndisin üksinda punakat liivateed pidi ja nutsin. Mõtlesin: miks mina siia surnud maale küll tulin? Jaa, ja suur-suur barakk oli. Seal me olime kõik reas. Ja

¹³ Kavand pärineb kohalikult eesti kunstnikult Gunnar Neemelt.

siis mehed tulid. Mehed olid viidud juba tööle. Ja mehed tulid siis jõuluks koju ja siis olid nendel armeeteki ja siis igaüks hakkas klopsima. Oma perekonnale väikene vahe: ikka jupp-jupp (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 4 (2001)).

Tavakohaselt adapteeritakse ka individuaalehitiste välisilme ajastukohase kohaliku stiiliga. Nii erinevad eramajad välisilmelt eeskätt selle poolest, kui kallis elamurajoonis nad asuvad ja kas tegemist on eriprojekti järgi ehitatud hoone või standardmajaga. Maja pole pikaajaline ega püsiv kodukoht, vaid seotud jõukuse kasvu ja kahanemise, pere suuruse, töökoha ja teenuste mugavusega, samuti eaga. Vananedes vahetatakse see soodsas paigas asuva korteri vastu.

Eestlasest arhitekt-ehitaja Ilo Kull on projekteerinud Sidney supermarketeid ja eramaju, esindades sellega miljonlinna üht allstiili. Ta iseloomustab tabavalt muutusi ehitusvõimalustes:

Jah, olukord on niimoodi, et ma võisin maja ehitada iga kolme aasta järgi, sest kui kolm aastat olid sees elanud, siis taksi ei maksnud, siis oma maja müüsid ära, nii et iga kolme aasta takka ma tegin uue maja.

Vahetasime maju. (Naerab.)

Nii et neid on terve küla siin täis. Igal pool võib minna vaatama, kas siin on. Ja ma lõpuks ei tundnud üldsegi, missugune nüüd minu kodu on. (Naerab.)

Siinsamas sellel tänaval oli, me elasime ka, ja paar nädalat tagasi tõmmati see maja maha, oli samasugune maja kui see, aga saivad neli krunti. See oli niivõrd suur krunt, et kui maja oli seal peal, tõmmati see maja maha, sest maa maksab siin praegu tänaval nelisada tuhat dollarit. See on kole lihtsalt (intervjuu < Sidney – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 7 (2001)).

Ka aia (madaltiheda asustusega linnamajade lahutamatu osa) ülesehitus ja taimede paigutus sõltub kohalikest eeskujudest: kõrged puud, viljapuud ja lilled – enamasti kohaliku rikkaliku floora esindajad. Kuna naabrid vahetuvad praegusajal sageli ja eestlastest lähemad naabrid reeglina puuduvad, leidub kodumaalt toodud aiataimi harva.

Transnatsionaalse keskkonna eramajade siseruumide kujunduses korduvad rahvusliku koloriidi ja mustri tekstiilid. Tavaliselt

Foto 3. Väino Jaaniste kodu Thirlmeres. Looduslähedastes toonides eesti rahvuslike motiividega padjad ja eesti sinimustvalge diivanikate. Viimase valmistas omanikule tema prantsuse päritolu minia, valides teadlikult eesti rahvusvärvid. 2001. Andres Kuperjanovi foto.

jätkeb mitmesuguseid tekstiile ja pilte kõikidesse maja ruumidesse, ka koridoridesse. Käsitöid, nagu maalegi, on tellitud rahvuskaslastelt või valmistatud rahvusliku käsitöö seltside poolt, kodutekstiile on hangitud eesti päevade aegsetelt näitustelt, vähemal määral on käsitöid ostetud lätlastelt jt eestlastega abiellunud või kontaktis olevatelt isikutelt (vt ka Toom & Metsar 1993; Metsar 1993). Omavalmistatud käsitööst osa on hoiul panipaikades, sest eksponeerimispinda ei jätku paratamatult kõige jaoks. Märkimisväärne motivaator on esinemine riiklikel käsitöönäitustel, millel eestlased on saanud palju auhindu.

– Seal oli üks ilus vaip, mille kohta pidi olema jutt ka.

– Kus meil need rahvatantsijad on? See on niimoodi, et ma sain Eestist ühe lihavõttekaardi, mis oli just neli korda kuus sentimeetrit või viis korda kümme – väikene kaart – ja rahvatantsijad olid peal. Nurgast läks läbi üks urbaoks ja mulle hirmsasti meeldis. Brisbane’is olin, siis seal oli iga kevad mitmerahvuseline näi-

tus. Ja siis ma ütlesin: mina teen seinavaiba. Eesti päevad vist olid ka ja mul siis Kuno, mees, joonistas mulle ruudulise paberi peale suuremalt selle [kaardi/mustri], siis lugesin neid riste ja niimoodi olen saanud niisuguse ilusa vaiba. Jah, ja siis ma lugesin läbi, kas oli kuuskümmend neli tuhat risti. (Läbiseegi imestused.) See oli eesti päevade ajal väljas näitusel. Meil on ju need väiksed eesti päevad siin, mandrilised, üks ole (intervjuu < Melbourne – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 6 (2001)).

Väliseesti kodudes leidub riiklikku sümboolikat rohkem kui kodu-Eestis, kus järjepidevuse katkestas nõukogude võim koos ohuga sattuda selle hoidmise ja kasutamise eest vangistusse. Informantide hinnanguil on näiteks riigilipp Austraalias kõigi kuni 60-aastaste ja vanemate, samuti paljude nooremategi kodus väljas. Meenutamisväärased seigad on seotud totalitarismi ajal kodumaalt külla tulnud eestlaste reaktsiooniga riigisümbboolikale, mis võimaldab hinnata hirmu ja traumaatiliste kogemuste sügavust:

Meil on ikka kõigil igas majas ikka Eesti lipp väljas. Tähen-dab, laua peal kusagil.

Ja siis, kui Eestist sellel ajal tulid inimesed – Brisbane’is oli üks proua – tuli ja ütles niimoodi (näeb Eesti lippu): “Ma ei või seda, ma ei või vaadata. See on niisuke südamevalu. Ma ei julge, et võib-olla nad teavad, et ma olen Eesti lippu näinud ja vaadanud seda.”

“Kes see peab seda teadma?”

“Venelased. Eestis.”

Siis me saime aru, kui hirmus on see hirmutunne, kui ta on läbi üdini sul läinud. Ütleb: “Ma ei või kohe vaadata seda lip-pu. Mõttele, kõik saavad teada” (intervjuu < Thirlmere > Canber-ra – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 7 (2001)).

Kodudes on ka palju maale, eeskätt Eesti-motiividega loomingut. Peale rahvariietes inimeste kujutatakse sagedasti talumaastikke, ka näiteks pealinna motiive, mida on kombineeritud eesti flora ja faunaga. Austraalias, kus lund jätkub lühikeseks ajaks vaid lõunas, domineerivad kodumaalidel talvemaastikud ning habrastes toonides kevad- ja sügismaastikud. Austraalia maastikke, floorat ja faunat leidub piltidel harva, peamiselt töökaaslastelt tähtpäeva-kingiks saadud loodusmaalidel. 1990. aastate eesti kodukujunduse asjatundja Anu Kannike väidab, et eestlase kodu iseloomustab mõõdukalt romantiline stiil ja nende asjade kõrgem staatus, mis on seo-

tud perekonnasidemete, järjepidevuse ja ajaloolise mälu (Kannike 2002: 208). Rahvuskaslaste ja iseenda maalid on üsna loomulik ruumi osa, kuuludes sagedasti ka sellesse ruumpiirkonda, mida võiks tinglikult nimetada perekonna sakraalseks nurgaks. Sealjuures on märkimisväärne näiteks omavalmistatud maalide vaheldumine teiste eesti kunstnike piltide, fotode ja tikitud piltidega jm. Selle kohta järgnevalt kaks katkendit, esimene rahvusliku liikumise kunagise arvamuslimidri kirjeldus oma piltidest, teine kunagise kanafarmeri kirjeldus:

See järgmine on proua Rätsep. Seda alumist pilti ma ei loe, sest see on niisukene postkaart. Ja siis on Kõks, "Ema ja laps". Kui leiata ema, siis leiata lapse ka. Ja see on proua... see käsitöötaja... ma võitsin selle ühel loteriil. Nojaa, aga seda pilti tunneb igaks – Viiralt, Viiralti äratõmme, ja üleval on Viiralti sullejoonis. No teistega on nii, et Viiralti äratõmbed, neid võib teha sada, aga ühte niisugust, kus ta sullega joonistab, seda ei tehta teist, nii et sellel on nagu omaette väärtus. Ja see on Adelaide'i eesti luteri kirik. Siis on härra Jakobson, meie üks vanemaid kunstnikke, ja niisukene puu kasvab minu arvates suvel siin ukse all, nii ilus ja värvidega. See on väga-väga ilus. Seal üleval on... oot-oot-oot-oot... see on kuskil rannas. Ja need on lihtsalt seltskondlikud pildid.

Ja siin on Neeme "Ärkamine". Ja siis on üks proua, kes läks Ameerikasse. Enne maalis siin tugevasti (intervjuu < Melbourne – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 8 (2001)).

Mul on siin need kõik oma joonistatud pildid. See on Melbourne'ist Gunnar Neeme, ja see alumine. Need teised on kõik minu. Selle ma ostsin Sydney näitusel, Jakobson vist.

Kanafarm oli, siis mul munakuuris oli väike ateljee. (Naerab.) Seina peal. Käisid jälle, vahepeal tegid, läksid jälle mune korjama või kanu söötma ja (Naerab) (intervjuu < Thirlmere – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < mees 4 (2001)).

Erilise ruumiosa markeerijana kasutatakse näiteks perekonnafotosid, õigupoolest valikut piltidest. Riiulitele, kapipealsele ja seinale koondatud valik perekonnaliikmete värvifotosid annab edasi olulisi sündmusi. Nurka uuendatakse aegajalt, sinna lisandub uusi liikmeid, sündmusedki vahelduvad. Fotode kriitiline hulk on määratud ala piiratud. Samasse piirkonda paigutatakse rahvuslikke meeneid: kapad, oma eestlaskonna valmistatud nukud-kalevipojad,

rahvarõivais suveniirnukud jm mälestusesemed, samuti väikesed ja pigem odavad turismireisidelt kaasa toodud pisimeened. Neil, nagu fotodelgi, on mälupikendaja funktsioon ja emotsionaalne väärtus, nende juurde kuulub jutte eseme ajaloost, sündmustest, seotud isikutest ja ettevõetud reisidest, nad võimaldavad aeg-ajalt korrata perekonna märkimisväärseid sündmusi.

Omatehtud suveniiride puhul on eeskujul võetud vanade mustri-lehtede kõrval Eesti Rahva Muuseumi väljaannetest. Esinevad ka ootamatud laenud kodusest tarbedisainist: postkaardid, Kalevi šokolaaditahvli ümbrispaberi järgi valmistatud puust seinaplaat, Tallinna kilude plekk-karbilt laenatud maalimotiivid jmt.

Privaatruumide mälule ja mäletamisele orienteeritud kujunduselement on ka juubelitähtpäevaks (või muuks pidulikuks üleminekusündmuseks) koostatud seinaleht fotode, joonistuste ja tõsisel või humoristlikul toonil allkirjadega, mille vahendusel luuakse ülevaade sünnipäevalapse elukäigust. Suurele (tavaliselt A1) alusele koondatud faktid esindavad huviväärset evalvatsiooni poolsajandi pikkusele elule, esitletakse konkreetsele isikule iseloomulikke ja mälestusväärseid. Käsitsi loodud visuaalsed narratiivid on mõistetavalt koostajapoolne valik senisest eluteest, kuid neisse kätkevad isiklik ja etnilise rühma saatus sisaldab stereotüüpset, invariantset ja unikaalset. Samasuguseid kompositsioone on koostanud rootsieestlased ja eriti 1960.–1970. aastatel oli see levinud ka kodu-Eestis. Sarnanedes veel organisatsioonide tähtpäevadeks koostatud seinalehtedega, seovad isikule loodud visuaalsed narratiivid ajaloosündmused konkreetse inimesega, muutes vaatenurka, andes aja kulgemisele ja muutustele emotsionaalse kvaliteedi. Melbourne'i Eesti Majas seinalehtede dokumenteerivate fotodega kroonikate ja ülevaadete kaudu saab ülevaate kogukonnas toimuvast.

RUUMIKUJUNDUSE PÄRITOLU

Kust pärinevad ruumikujunduse eeskujud ja millist aega vahendavad ruuminarratiivid? Kohatud pagulastest ja ümberasujatest valdav enamik ei olnud pärit talukeskkonnast, vaid linnadest. Pagulaste Eesti-kogemuses olid esiplaanil lapse mälestused lapsepõlve-

kodust, millel on eriline nostalgiline ja lapsepõlvelugudele omane vaatenurk. Paljude Eesti-kogemus piirdus hoopis vanemate või raamatute vahendatud kogemustega, millele lisandusid küpse ea mälestused lühematest kodumaa-käikudest.

Ometigi joonistab, kirjutab ja kujutab diasporaaestlaskond Eestit romantilise talumiljöö kaudu. See on kontrastne tegelike isikujuttudega, kus (kui just pole tegemist deklaratiivsete meediatekstidega) ei seostata oma elukäiku ega lapsepõlve sugugi talu-Eestiga, vaid domineerivad linnamaastikud, linnakaubad, -riietus ja -muusika, huvi moodsa kunsti vastu ja soov olla kõigiti modernse maailmavaate esindaja – linnaeuroplane.

Kas võime arvata, et pilt lumise katusega vanapärasest talumajast kuulub nn rahvuslike ideaalmaastike hulka? Lumised talvemaastikud kaskede, kuuskede ja mändidega ning lihtsad põllulilled kuuluvad sümbolite ja mälestuslike piltide hulka, kus ei ole kunagi elatud ja kus ei peagi elama, vaid mille peamine väärtus on visualiseerida ideaal. Ei ole kahtlust, et mõnevõrra on kujutatud ja kujutamiseviis mõjutatud esimese Eesti meediapoliitikast ja juhttekstidest, mis aitasid luua rahvuslikke stereotüüpe. Võib-olla esindabki osa neist trükipiltidest toetatud mälupilte. Nende näol on meie ees lõpetatud jutustus, mis ei kuulu täiendamisele. On tunnuslik, et maalid ja vaibad kannavad nostalgiat, staatilist harmooniat ja rahvuslikke sümboleid, mida kasutasid Eestis 1960. ja 1970. aastatel professionaalsed graafikud ja kunstnikud. Samas võttes graafilisi lehti erinevate rahulike talvemaastikega ja maastikumaale müüdi raamitult ja klaasitult kunsti-, raamatu- ja mänguasjakauplustes, kust nad rändasid kodudesse, kandes lisaks lihtsale ilule sõnumeid ja alltekste kunagisest turvalisest ajast.

Ka tekstiil austraaliaaestlaste kodudes sarnaneb 1930. aastate kodutekstiilidega, kuigi mõjutusi on nõukogudeaegsete kujundusajakirjade soovitusetest ja Uku harukontorite rahvusliku käsitöö masstoodangu näidetest, mis täitsid Eesti kodusid kümnen-deid ja mõnel pool on siiani nostalgiliselt alles. Juba viidatud isetegemine kõige kättesattunu põhjal on loomulikult samuti peaaegu kõikjal nähtav.

Tõsi, erinevusi on koloriidis – kummalisel kombel on värvirikka Austraalia kodutekstiilid veidi tuhmima ja pastelsema värvigam-maga kui kodu-Eesti rahvakunsti silmahakkavalt värvikad ja mah-

lakad toonid. Samal ajal on sarnasusi kodumaa 1990. aastate pruunikas-beežikas-looduslike toonidega. Ka suveniirnukkude kinkimise, valmistamise ja kodudesse ostmise aeg langes vahemikku enne ja pärast 1970. aastaid, kuid hääbus enne stagnatsiooni lõppu ja Vene riigi varisemist. Ilmselt lõppes siis osa rahvusliku käsitöö ja laiatarbe-etnokunsti aeg.

Suuremaid erinevusi on muidugi fotode kasutamises ruumieristajana. Kuni viimaste kümnenditeni oli fotode seinale ja riilitele asetamine pigem maitsevääratuseks. Erandiks üks või kaks pilti 20. sajandi alguse suurendatud fotodest ja loomulikult professionaalide kunstfotod. Praegune vanu fotosid kui kvaliteetset elujärge ja sidet minevikuga rõhutav kujundustrend on toonud vanu originaalfotosid kodukujundusse ja ühisruumidesse, lähendades diasporaa ja kodumaa ruumilahendusi.

Austraalia puhul on varjupaigast ja töötühtkohast saanud globaalset elustiili harrastav elupaik. Diasporaa mõjutab nii vastuvõtvat kui ka lähtumismaad ja tähistab nende riikide duaalsust. Ühisruumide ootuspäraselt rahvuslik kujundus ja privaatruumide moodne sisustus on ühendatud stereotüüpsete eestipäraste

Foto 4. Väino Jaaniste kodu Thirlmeres. Nn perekonna sakraalne nurgake, kus eksponeeritakse nii taieseid kui ka fotosid. 2001. Andres Kuperjanovi foto.

Foto 5. Talvepilt rahvariietes figuuridega Melbourne'i Eesti Maja seinal. 2001. Andres Kuperjanovi foto.

elementidega, mis annavad kodule ainuomase rahvusliku ilme. Väga oluline on kujunduses ja suhtumistes emotsionaalne ja mälestustele tuginev külg. James Clifford on maininud, et diasporaa teadvus teeb halvas olukorras parima (Clifford 1994: 312). Paraku võime väita, et ka kodumaal tehti halvas olukorras parim ja vähemalt kodukujunduslikes lahendustes on sarnasusi.

KAHE KOGUKONNA LIIGE

Steven Vertovec läheneb diasporaa kogukonnale, kasutades ratsionaalsete valikute teooriat (indiviidid valivad parima tegutsemisviisi, lähtudes stabiilsetest eeldustest ja võimalustest) – ratsionaalne tegevusvalik tagab efektiivsemalt soovitud tulemuste saavutamise (Vertovec 1997: 26).

Samast rahvusest isikute võrgustik aitab immigrantidel leida elukohta ja tööd, abistab teenustega, toetab psühholoogiliselt ja igakülgse informatsiooniga (Vertovec 2002). Seda on täheldatud ka tänapäevaste Aafrikast USAsse ümberasujate puhul, kus erinevate kõrgkoolide lõpetanud jäävad omavahel võrgustikuna suhtlema. Ühte koondutakse rahvuse, päritolumaa või -linna alusel oma rahvuslike majade või üürikeskuste ümber. Seesugused sotsiaalkultuurilised võrgustikud muudab aktiivseks vajadus ja tahe abistada samasuguse taustaga siserändajaid ning aidata oma uute sidemetega endist kodumaad ja jätkata sellega suhtlemist. Igasugused poliitilised muutused ja tõkestatud suhtlemine kodupaigaga mobiliseerivad käituma rahvusrühmana, mida on osutanud nt venemaa-armeenlaste uue tunnusjoonena Marina Oussatcheva (2001). Ruumiline tõkestatus pani armeenlasi end rühmana eristama ja tekitas nostalgia kodumaa suhtes.

Ruumikogemustes ja füüsilise ruumi sisustamises avaldub seos kog-nitiivse ruumiga, mida suunavad rahvusrühmana tegutsemine, sellega seotud väärtushinnangud ja praktikad. Diasporaa kogukonnad jätkavad etnilise eripära, traditsioonide ja oskuste arendamist uuel maal. Östen Wahlbeck (1998) on osutanud, et elamine kahes paigas, st elamine ühes riigis ja hool teise riigi ehk oma kunagise kodu pärast on kergesti ühitatavad ega ole erinevalt mitmetest teoreetilistest käsitlustest traagiline, vaid moodustab jätkuva koherentse terviku.

Ometigi kaovad dramaatilised ja isiksust halvavad mälestused alles pikkade aastate jooksul. Traagilist sõnumit ei kannu ju üksnes kirjeldused kodueestlaste murest vaenuvõimude pikkade karistavate käte ees. Reaalsus on ka paljude Austraaliast varjupaiga ja rahuliku elu leidnud inimeste muudetud elukäigud, hoiakud ja hirmud.

Mitmetel oli suur mure, et kuidagi venelased leiavad nad ikka veel siin ülesse ja nad ei võtnud millegist osa. Ühiskonnas nad olid, aga nad ei võtnud millegist, komiteedest ega millegist teistest organisatsioonidest osa ja ei ütle midagi, mis oleks võinud kuidagiviisi mingit kriitikat ühtepidi või teistpidi või... Ühesõnaga, üldiselt vaikisid kõikide asjade pealt või ei rääkind oma mälestusi, millest nemad läbi elasid, sest et nendel oli see mure ja mõnedel vanematel inimestel võib-olla ikka on, isegi üle kõik selle aja ja kõik nende muudatuste (intervjuu < Melbourne – Mare Kõiva & Andres Kuperjanov < naine 9 (2001)).

Eesti Majade ja koondavate võrgustiketa oleks paljude diasporaa kogukonna liikmete elu hoopis teistsugune, ei oleks põhjust rääkida üle saja aasta kestnud sümbolitest ja talvemaastikudki oleksid ehk mõne üksiku perekonna eksootiline seinakaunistus, nagu fotod Uluru mäest Tartu Maarjamõisa kliiniku kohvikus. Tänapäevaste eesti diasporaa-kogukondade seosed kodumaaga ja sellega informatsiooni vahetamine erinevad varasemast. Kognitiivne ruum on laienenud. Juba ametlik legaalne informatsioon kodumaal toimuvast ja selle usaldusväärsus, uued mobiilsed sidevõimalused sugulaste ja erialakaaslastega (vt üldiselt nt Unto 1999, konkreetset näidet Tamm 1999) eri mandrite vahel võimaldavad toimuvat kiiresti hallata ja saada selle kohta tõepäraselt informatsiooni. On märkimisväärne mõlema kogukonna ühistöö oluliste ühisruumide rajamisel ja sisustamisel, orienteeritus rahvuslikkusele ja Eesti loodusmaastikele kodukaunistamises, samuti 1930. aastate kodukujunduse ja disaini väärtustamine, tõstmine ideaalse Eesti sümboliks.

Elamine transnatsionaalse kogukonnana on tänapäeval teisenenud kvaliteediga ja toonud pärast Eesti iseseisvumist kaasa ümberorienteerumisi kohapealses tegevuses – esiplaanile on kerkinud kultuurivahendamine, võimalik koduloomine ja puhkamine Eestis, osalemine kodumaa erialaorganisatsioonides ja kultuuriloomises.

Kui varem oli sümboolne kohalolek võimalik oma ühis- ja privaatumide kaudu, siis tänased valikud on hoopis avaramad ja ülesanded teistsugused.

KIRJANDUS

- Annuk, Eili 1993. Eesti Vangistatud Vabadusvõitlejate Abistamiskeskus. Neeme, Gunnar & Freymuth, Lydia & Metsar, Aime & Ole, Asta (toim). *Eestlased Austraalias II ja Uus-Meremaal = Estonians in Australia II and New Zealand*. Melbourne: Austraalia Eesti Seltside Liit, lk 193–194.
- Appadurai, Arjun 1990. Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy. Featherstone, Mike (toim) 1990. *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity*. Theory, Culture & Society 7: 2/3. London & Newbury Park: Sage, lk 295–310.
- Berking, Helmuth 2003. Ethnicity is Everywhere: On Globalization and the Transformation of Cultural Identity. *Current Sociology* 51: 3–4, lk 248–264.

- Bönisch-Brednich, Brigitte 2002. *Auswandern: Destination Neuseeland. Eine Ethnographische Migrationsstudie*. Kultur & Wissenschaft. Berlin: Mana-Verlag.
- Clifford, James 1994. Diasporas. *Cultural Anthropology* 9: 3, lk 302–338.
- Cohen, Robin 1997. *Global Diasporas: An Introduction*. Global diasporas. Seattle: University of Washington Press.
- Collins, Jock & Henry, Frances 1993. *Racism, Ethnicity and Immigration in Canada and Australia*. Working Paper 25 (March). Sidney: Sidney Institute of Technology, School of Finance and Economics (<http://www.business.uts.edu.au/finance/research/wpapers/wp25.pdf> – 9. mai 2007).
- Collins, Jock 1991. *Multiculturalism in Australia: The Challenges ahead*. Working Paper 7 (September). Sidney: Sidney Institute of Technology, School of Finance and Economics (<http://www.business.uts.edu.au/finance/research/wpapers/wp7.pdf> – 9. mai 2007).
- Cruikshank, Julie & Sidney, Angela & Smith, Kitty & Ned, Annie 1990. *Life Lived like a Story: Life Stories of Three Yukon Native Elders*. American Indian lives. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Featherstone, Mike 1990. Global Culture(s): An Introduction. Featherstone, Mike (toim). *Global Culture: Nationalism, Globalization and Modernity*. Theory, Culture & Society 7: 2/3. London & Newbury Park: Sage Publications, lk 1–14.
- Friedkin, Noah E. 2004. Social Cohesion. *Annual Reviews of Sociology* 30, lk 409–425.
- Gupta, Akhil & Ferguson, James 1992. Beyond “Culture”: Space, Identity, and the Politics of Difference. *Cultural Anthropology* 7, lk 6–23.
- Haas, Õie & Siska, Voldemar (toim). 1988. *Eestlased Austraalias* 1. Adelaide: Austraalia Eesti Seltside Liit.
- Hallik, Martin 2000. Eestlased Austraalias. *Ajalooline Ajakiri* 1 (108), lk 97–108.
- Hugo, Graeme 2001. A century of population change in Australia. *Year Book Australia, 2001*. Australian Bureau of Statistics (<http://www.abs.gov.au/Ausstats/abs@.nsf/dc057c1016e548b4ca256c470025ff88/0b82c2f2654c3694ca2569de002139d9?OpenDocument> – 12. juuni 2007).
- Jaagomäe, Heino & Jaagomäe, Õie & Siimets, Tiina (toim) 2006. *Kodukandi ajalooost: Süvaoru – Eesti asundustalu Petserimaal*. Tartu: Eesti Folkloori Instituut.
- Jupp, James 1995. Ethnic and Cultural Diversity in Australia. *Year Book Australia, 1995*. Australian Bureau of Statistics (<http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/featurearticlesbyCatalogue/49F609C83CF34D69CA2569DE0025C182?OpenDocument> – 12. juuni 2007).
- Kannike, Anu 2002. *Kodukujundus kui kultuuriloomine: Etnoloogiline Tartu-uurimus*. Eesti Rahva Muuseumi sari 4. Tartu: Eesti Rahva Muuseum.
- Kõiva, Mare 2001. The Big Snowstorm I. The Spreading of Personal Experience stories about Soviet Estonia among Estonians in Sweden. *Folklore: An Electronic Journal of Folklore* 21, lk 98–137 (<http://www.folklore.ee/folklore/vol21/swedes.pdf> – 14. august 2007).
- Lewellen, Ted C. 2002. *The Anthropology of Globalization: Cultural Anthropology Enters the 21st Century*. Westport (Connecticut) & London: Bergin & Garvey.

- Lever-Tracy, Constance & Quinlan, Michael 1988. *A Divided Working Class: Ethnic Segmentation and Industrial Conflict in Australia*. London: Routledge & Kegan-Paul.
- Metsar, Aime 1993. Naiskäsitöö viljelejad Austraalias. Neeme, Gunnar & Freymuth, Lydia & Metsar, Aime & Ole, Asta (toim). *Eestlased Austraalias II ja Uus-Meremaal = Estonians in Australia II and New Zealand*. Melbourne: Austraalia Eesti Seltside Liit, lk 99–103.
- Mikkor, Marika 1998. *Eestlased Musta mere rannikul*. Tartu: M. Mikkor.
- Neeme, Gunnar & Freymuth, Lydia & Metsar, Aime & Ole, Asta (toim) 1993. *Eestlased Austraalias II ja Uus-Meremaal = Estonians in Australia II and New Zealand*. Melbourne: Austraalia Eesti Seltside Liit.
- Ollino, Richard 1988. Austraalia Eesti Selts. Haas, Õie & Siska, Voldemar (toim). *Eestlased Austraalias 1*. Adelaide: Austraalia Eesti Seltside Liit, lk 167–179.
- OMA 1989 = Office of Multicultural Affairs. *Issues in Multicultural Australia, 1988*. Social Science data Archives for the Office of Multicultural Affairs, Department of Prime Minister and Cabinet. Canberra: Australian National University.
- Oussatcheva, Marina 2001. *Institutions in Diaspora: The Case of Armenian Community in Russia*. Rogers, Ali (toim). Working Paper Series of the Transnational Communities Programme 9 (WPTC-01-09). Oxford: University of Oxford (<http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/WPTC-01-09%20Marina.doc.pdf> – 9. mai 2007).
- Rampe, Leonid 1988. Eesti asula Thirlmere. Haas, Õie & Siska, Voldemar (toim). *Eestlased Austraalias 1*. Adelaide: Austraalia Eesti Seltside Liit, lk 1–17.
- Rooth, Dan-Olof 1999. *Refugee Immigrants in Sweden – educational investments and labour market integration*. Lund Economic Studies 84. Lund: Lunds Universitet.
- Safran, William 1991. Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies* 1: 1, lk 83–99.
- Said, Edward 1990. Reflections on Exile. Ferguson, Russell & Gever, Martha & Minh-Ha, Trinh T. & West, Cornel (toim). *Out There: Marginalization and Contemporary Cultures*. Documentary sources in contemporary art 4. New York & Cambridge: The New Museum of Contemporary Art & MIT Press, lk 357–366.
- Salasoo, Inno 1988. Metsaülikool Austraalias. Haas, Õie & Siska, Voldemar (toim). *Eestlased Austraalias 1*. Adelaide: Austraalia Eesti Seltside Liit, lk 114–124.
- Siska, Voldemar 1988a. Eessõna. Haas, Õie & Siska, Voldemar (toim). *Eestlased Austraalias 1*. Adelaide: Austraalia Eesti Seltside Liit, lk IX–X.
- Siska, Voldemar 1988b. Eesti ühiskond Lõuna-Austraalias. Haas, Õie & Siska, Voldemar (toim). *Eestlased Austraalias 1*. Adelaide: Austraalia Eesti Seltside Liit, lk 18–79.
- Taemets, Tiina 1988. Eestlased Queenslandis. Haas, Õie & Siska, Voldemar (toim). *Eestlased Austraalias 1*. Adelaide: Austraalia Eesti Seltside Liit, lk 80–87.
- Tambiah, Stanley J. 2000. Transnational Movements, Diaspora and Multiple Modernities. *Daedalus* 129: 1: *Multiple Modernities*, lk 163–194.

- Tamm, Heiki 1999. Koostöö Austraalia ja Uus-Meremaa eestlastega Tallinna Botaanikaiaia kollektsioonide täiendamisel. Unto, Leili (koost). *IV välis-eesti kongress: 29.–30. juunil 1999. a. Tallinnas: Ettekannete kokkuvõtted*. Tallinn: Välis-eesti Ühing, lk 69.
- Toom, Glory & Metsar, Aime 1993. M.E.Ü. “Kodu” Etnograafia Ring. Neeme, Gunnar & Freymuth, Lydia & Metsar, Aime & Ole, Asta (toim). *Eestlased Austraalias II ja Uus-Meremaal = Estonians in Australia II and New Zealand*. Melbourne: Austraalia Eesti Seltside Liit, lk 96–99.
- Unto, Leili (koost) 1999. *IV välis-eesti kongress: 29.–30. juunil 1999. a. Tallinnas: Ettekannete kokkuvõtted*. Tallinn: Välis-eesti Ühing.
- Vasta, Ellie 2005. *Theoretical Fashions in Australian Immigration Research*. Working Papers 11 (WP-05-11). Centre on Migration, Policy and Society of University of Oxford (<http://www.compas.ox.ac.uk/publications/papers/Ellie%20Vasta%20WP0511.pdf> – 8. juuli 2007).
- Vertovec, Steve 1999. Minority associations, networks and public policies: re-assessing relationships. *Journal for Migration and Ethnic Studies* 25: 1, lk 21–42.
- Vertovec, Steven 1997. Three Meanings of “Diaspora”, exemplified among South Asian Religions. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies* 6: 3 (Winter), lk 277–299 (vt ka <http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/diaspora.pdf> – 9. mai 2007).
- Vertovec, Steven 2001. *Transnational social formations: Towards conceptual cross-fertilization*. Rogers, Ali (toim). Working Paper Series of the Transnational Communities Programme 16 (WPTC-01-16). Paper presented at Workshop on “Transnational Migration: Comparative Perspectives”, June 30 – July 1, 2001, Princeton University. Oxford: University of Oxford (<http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/Vertovec2.pdf> – 9. mai 2007).
- Vertovec, Steven 2002. *Transnational Networks and Skilled Labour Migration*. Rogers, Ali (toim). Working Paper Series of the Transnational Communities Programme 2 (WPTC-02-02). This paper was given at the following conference: Ladenburger Diskurs “Migration” Gottlieb Daimler- und Karl Benz-Stiftung, Ladenburg, 14–15 February 2002. Oxford: University of Oxford (<http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/WPTC-02-02%20Vertovec.pdf> – 9. mai 2007).
- Vertovec, Steven 2004. Cheap Calls: The Social Glue of Migrant Transnationalism. *Global Networks* 4: 2, lk 219–224.
- Wahlbeck, Östen Ragnar 1998. *Transnationalism and Diasporas: The Kurdish Example*. Working Papers of the Transnational Communities Research Programme 11 (WPTC-98-11). Paper presented at the International Sociological Association XIV World Congress of Sociology, July 26 – August 1, 1998, Montreal, Canada; Research Committee 31, Sociology of Migration. Oxford: University of Oxford (<http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/wahlbeck.pdf> – May 9, 2007).

Summary

ESTONIANS IN AUSTRALIA: MIGRATION, COHESION AND SPATIAL MODELS

The article discusses the expression of ethnicity in common and private spaces, and also the stereotypical ethnic markers and symbols of Estonians in Australia. The diaspora community has lateral relations with their host country and homeland. The prevailing topics in the narratives of Estonian emigrants have been economic progress, favourable climate, spouse, relatives, and, in the period following World War II, mostly exile. Proceeding from the view of Steve Vertovec, who claims that diaspora is a social form, a type of consciousness and a mode of cultural production, the influence of Australian immigration policy on the Estonian community and the models of relocation and constructing one's territory will be analysed. Estonians have not homogeneously settled in Australia, but their construction and representation of cultural and social capital reflect ethnic identity, and family and kin relations. Estonians usually reside as single families in a multiethnic neighbourhood; the only exception is the monocultural Estonian village Thirlmere, where sociocultural communication with compatriots occurs on daily basis. Being a part of the same cultural and social network has developed cohesion between Estonian Houses and Estonian-language media and secures productive communal activity. Symbols and design elements in communal and private spaces, representing ethnic identity, are similar to those in homeland and are indicative of the connection between the changes occurring in homeland and in the diaspora community. The shared ethnic space has influenced the practices of designing private spaces, visual ethnic markers and models of accepting innovations. The more noteworthy similarities are the orientation to self-making and the emphasis on the 1930s as an ideal mindscape in both communities. The key words of the study are Australian immigration policy, Estonians in Australia, diaspora, physical and cognitive ethnic space, political participations of immigrants, mediated communication space, multiculturalism, ethnicity, social and cultural capital.